

Juffrouw Goudsmit komt weer tot leven....

NGV Betuwe 19 april 2024 - Tineke Rouschop



Het begin: het Gatje van juffrouw Goudsmit



Wie was juffrouw Goudsmit?

- Amalia Goudsmit - overleden 1912 (21 jr.)?
- Paulina Goudsmit – overleden 1918 (30 jr.)?
- Esther Goudsmit-Groenewoudt – overleden in 1919 – (61 jr.)?

bronnen: aktes burgerlijke stand en krantenbank RAR

Dit was juffrouw Goudsmit

— Bij de muzektent werd Donderdagmid-
dag gevonden het lijk van de wed. G. De
ongelukkige, die de laatste maanden zeer
overspannen was, had zich door verdrinking
van het leven beroofd.

Hè, wat veel (jonge) overlijdens in gezin Goudsmit !

- Vader met 40 jr.
 - Zonen met 28, 30 en 42 jr.
 - Dochters met 21, 30 en 33 jaar.
 - Hele gezin laat geen spoor meer na...
-
- Wat was hier aan de hand?
 - Kwam dit vaker voor, in (Joods) Zaltbommel of in hun families?



gezin Goudsmit – Groenewoudt

Jonas Goudsmit (1858) X Esther Groenewoudt (1858)

Abraham (1886-1891)

Andries (1887)

Paulina (1888)

Saartje (1889)

Amalia (1890)

Abraham (1891)

Aron (1893)

Woonplaatsen en adressen v.h. gezin

- Helmond - 1885-1893
- Den Helder - 1893-1894
- Zaltbommel – 1894-1920 (vier adressen)
- Zutphen (vader: krankzinnigengesticht), Amsterdam en Oss (dochter: dienstboden) , Avereest, Rijssen en Amsterdam (zoon: schoenmaker)



Woonplaatsen en adressen; bronnen

- Bevolkingsadministratie

ook dienstboden-, vestiging-, vertrek- en wijkregisters, gestichts- en patientenregister etc.Tip: loop álle bevolkingsregisters na!

- (bouw-)vergunningen
- burgerlijke stand (bevat soms ook adresvermelding)
- Kranten ect. op Delpher.nl. Veel zakelijke- en familieadvertenties!



Waarom vestiging in Zaltbommel?

- Huwelijk Hartog Groenewoudt (broer van Esther) met Kaatje Hijmans uit Zaltbommel, mei 1894 ?
Hartog had vier jaar als slagersknecht in Kerkdriel gewoond. Hij begon in Eindhoven een slagerij.



Wordt gevraagd tegen 15e April a.s. een
Slagersleerling,
eenigzins met het vak bekend; zich te adres-
seeren met franco brieven aan de vleesch-
houwer S. VAN DER SLUIS te *Kerk-Driel*,
bij *Zalt-Bommel*.

- Contacten – in Den Helder- via andere Joodse families met Brabantse roots? (Hes, Beek)

Nieuwe kansen in Zaltbommel?

Gevraagd voor Zalt-Bommel
mit EENIGE BEKWAME
KLEERMAKERS,
voor vast werk van af 15 September
voor een Heeren Confectiemagazijn en
Maatwerk.
Brieven worden ingewacht bij den
Heer J. GOUDSMIT, Breewaterstraat,
Helder.

Helaas, het wordt geen succes...

Ze hebben geen woning in eigendom
bron: Kadaster



Geen schoolgeld of hoofdelijke omslag betaald

bron: Serie Ingekomen stukken in gemeentearchief (oninbare hoofdelijke omslag en schoolgeld). Kohieren niet bewaard.

Niet-betalend voor Joods godsdienstonderwijs

bron: Archief Ned. Israëlitisch Kerkgenootschap (Stadsarchief Amsterdam)

Naamlijst der leerlingen die de Israëli. Godsd. school te *Zeebommel* bezoeken.

BETALENDEN.		NIET-BETALENDEN.	
JONGENS.	MEISJES.	JONGENS	MEISJES.
<i>Moses van Straten</i> <i>Abel. Hendriks</i> <i>Jaak Hendriks</i> <i>Isidore van Dijk</i> <i>Ara. Hees</i>	<i>Anna Hees</i> <i>Josina Hees</i> <i>Katrina van Dijk</i> <i>Anna v. Dijk</i> <i>Sara v. Geuns</i>	<i>Michel Marcus</i> <i>Natan Marcus</i> <i>Herman Marcus</i> <i>Ed. Frank</i> <i>A. Goudmit</i> <i>Arie Goudmit</i>	<i>Pauline Goudmit</i> <i>Sara Goudmit</i> <i>Emalie Goudmit</i> <i>Sara Meier</i> <i>Mietje Meier</i>

De zaak komt niet van de grond

- Géén advertenties van Jonas Goudsmit uit de Bommelse periode
- *“Zijne werkzaamheid schijnt veel verminderd te zijn en wanneer men hem daarover sprak werd hij boos”*

bron: psychiatrisch rapport in Rechtbankarchief

Opname vader in 'Krankzinnigengesticht'

jan. 1896 Gedwongen opname

okt. 1896 verlof (en gaat niet terug)

mrt. 1897 niet-hersteld ontslagen uit inrichting

bronnen: archieven Rechtbanken, archief Bommels Gasthuis, patiëntenregisters
archief Oude en Nieuwe Gasthuis te Zutphen

Beschrijving patiënt (erfelijk belast!) en gedrag

bron: psychiatrisch rapport t.b.v. rechterlijke machtiging tot opname

Diagnoses, behandelingen en nog veel meer

Diagnoses en behandelingen. Statistieken met beroepen, godsdienst, leeftijd enz.

bron: jaarverslag provincie, soms –bijna- tot persoon herleidbaar



In Bommel raakt het gezin in grote problemen

Advertentie in Joodse bladen: landelijke collecte voor noodlijdend gezin. Opbrengst: Bron: Delpher, door te zoeken op Zalt-Bommel

Edele Menschenvrienden!

Dikwijls wordt Uwe milddadigheid ingeroepen, dikwijls worden ongelukkige gezinnen in Uw medelijden aanbevolen. Ondergeteekenden wagen het niettemin thans bij U aan te kloppen voor een diep ongelukkig gezin.

Een braaf oppassend huisvader is dexer dagen naar een krankzinnigengesticht overgebracht. Vrouw en zes zeer jeugdige kinderen zijn geheel onverzorgd. Verstoken van alle middelen, ontbloot zelfs van het allernoodigste, wordt hier spoedige hulp dringend vereischt. Zonder krachtigen steun zou de toestand van dit toch reeds ongelukkig, beklagenswaardig gezin, reddeloos worden.

Wordt echter de arme vrouw, die goede dagen gekend heeft, door geldelijke ondersteuning in staat gesteld voor zich en hare kinderen het brood te verdienen, dan is dit gezin ten minste voor broodgebrek gered.

Ondergeteekenden doen alzoo een beroep op Uwe milddadigheid voor deze ongelukkige armen.

Iedere gift, hoe gering ook, zal dankbaar ontvangen en vermeld worden.

Zalt-Bommel, Januari 1896.

ALEX. MARCUS, Voorsitter van het Israëli. Kerkbestuur.

H. S. ENTHOVEN, Administrateur,
Lid van den gemeenteraad,

LENSHOEK, Burgemeester.

Dr. H. BOODHUIJZEN Jr., Predik.
b. d. Herv. Gemeente.

J. TERSTEGEN, Pastoor.

S. BACHBACH, Leeraar b. d. Israëli.
Gemeente.

W. VAN LIER.

H. VAN LIER.

E. HIJMANS.

B. VAN DIJK,

S. MONNICKENDAM, *Vechel.*

J. DE HEER, *Bindhoven.*

M. VAN DER HEIJDEN, *'s Bosch.*

Ook de uitgevers van dit Blad nemen gaarne giften voor dit doel in ontvangst.

In dank ontvangen bij GEBR. HAAGENS
van N. N. f 2.25.

Zalt-Bommel.

Moeder Esther verhuist naar een winkelpand

Ze verhuist alléén met de kinderen

bron: wijkregister, per hoofdbewoner



Vader Jonas komt thuis met verlof en keert niet terug naar inrichting

bron: patiëntenregister ONG én petitie in het gemeentearchief, voor het behoud van een onderwijzer

Overlijden vader Jonas (1898)

- Akte burgerlijke stand: aangifte overlijden door ‘vader van het Gasthuis’
- (wrs.) geen suïcide
bron: statistiek doodsoorzaken in provinciaal verslag
- Geen grafsteen
bron: boek Vier Joodse Begraafplaatsen van Zaltbommel
- Geen memorie van successie, want ‘onvermogend’
bron: Memories van Successie, Kantongerecht Zaltbommel
- Geen benoeming toeziend voogd?
bron: geen vermelding in register ingekomen stukken van Kantongerecht Zaltb.

Moeder Esther redt het toch niet ...

Verhuist wéér na overlijden Jonas

Bijstand van Israëlitisch Armenbestuur (helft 1904)

bron: jaaropgave Isr. Armbestuur in gemeentearchief, herleidbaar tot juffr.Goudsmit

MODEL A¹.

AANTAL PERSONEN, ondersteund in geld, levensmiddelen of brandstoffen ⁽¹⁾, met of zonder geneeskundige hulp, gedurende minder dan vier weken, zoo door gemeentebesturen rechtstreeks als door besturen tot bedeeeling van armen, behoorende tot de Instellingen van Weldadigheid, bedoeld bij letter a, b, c en d van art. 2 der Armenwet.

1. Bij brief van den Minister van Indische Zaken van 2 Januari 1902, Afd. BB, No. 6055/1901.

HOOFDEN VAN GEZINNEN. (2)											ANDERE GEZINSLEDEN. (3)					EENLOOPENDE PERSONEN. (4)																			
MANNEN.			VROUWEN.								Vrouwen, die uit eigen hoofde ondersteund worden, terwijl ook haar man onderstand geniet.					KINDEREN uit eigen hoofde ondersteund.				MANNEN.								VROUWEN.				TOTAAL AANTAL EENLOOPENDE PERSONEN.			
Beneden 20 jaar.	20—40 jaar.	TOTAAL.	Beneden 20 jaar.	20—40 jaar.	40—60 jaar.	Boven 60 jaar.	TOTAAL.	Totaal aantal be-deelingsweken van alle in kol. 11 vermeldde bedeeelden te zamen.	TOTAAL AANTAL HOOFDEN VAN GEZINNEN.	Totaal aantal personen, waaruit de gezinnen, welker hoofden in kol. 13 zijn vermeld, bestaan, die gezinshoofden zelven daaronder begrepen.	Beneden 20 jaar.	20—40 jaar.	40—60 jaar.	Boven 60 jaar.	TOTAAL.	Totaal aantal be-deelingsweken van alle in kol. 19 vermeldde bedeeelden te zamen.	Jongens.	M meisjes.	TOTAAL.	Totaal aantal be-deelingsweken van alle in kol. 23 vermeldde bedeeelden te zamen.	TOTAAL AANTAL ANDERE GEZINSLEDEN.	Beneden 20 jaar.	20—40 jaar.	40—60 jaar.	Boven 60 jaar.	TOTAAL.	Totaal aantal be-deelingsweken van alle in kol. 30 vermeldde bedeeelden te zamen.	Beneden 20 jaar.	20—40 jaar.	40—60 jaar.	Boven 60 jaar.		TOTAAL.	Totaal aantal be-deelingsweken van alle in kol. 36 vermeldde bedeeelden te zamen.	
3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.	34.	35.	36.	37.	38.
	2	2	79.			1		1	27	3	11			1	1	2	54					2				1	1	52			1	1	27	2	

Hoe ging het met Esther en de kinderen ?

- Kinderen naar openbare lagere (Klompen-)school
bron: onderwijsstatistiek in gemeentearchief, incl. leerlinglijsten
- Zoon Andries wint prijs voor bloemkweekwedstrijd 1904-1905 (krant)
- Zoon Abraham blijft thuis ('koopman'), net als Andries
- Zoon Aron wordt schoenmaker en vertrekt
- Dochters gaan af en aan in dienstbetrekkingen bij familie in A'dam of bij 'gegoede gezinnen' in A'dam en Oss. Komen om beurten weer thuis wonen.

Kostwinning Esther

Koopvrouw (1912 en 1918) Manufacturierster (1915) 'zonder' (1919)

Bron: aktes burgerlijke stand en bevolkingsregister

Advertenties 1918 en 1919:
manufactureenzaak

VERTROUWDE ADRESSEN ZIJN :

Bakkers. H. VAN AALST JOH. BOELEN JOS. DE BRUIN A. VAN BROEKHOVEN G. M. L. DINGEMANS JOH. KNIPPEN J. STRIK	Gouf en Zilver. F. D' UBENS	Schoenmakers. A. BOUMAN A. VAN KATWIJK
Manufacturen en Modeartikelen. B. VAN DIJK GOUDSMIT	Speelgoederen. F. L. STEHMAN	Sigaren. H. J. VAN DIGGELEN
Firma MOZES & HENDRIX Firma SOOS VAN STEENBERGEN B. VAN STRATEN WOLF J. B. J. ZOETMULDER	Kruidentierswaren. B. BOOGAARTS A. DE GAAY H. A. HUENDER Firma VAN DER LINDEN M. VAN MAAREN W. VAAL J. DE ZOETE	Ijzerhandel. H. J. DE ROOCK Wed. VALKENBURG
Hotels en Café's. J. AKKERMAN A. EELTINK H. VAN HEUSDEN J. JANSSEN	Slagers. G. BLONMESTEIN L. DE FOLTER M. JOOSTEN J. VAN OOSTEROM TH. VAN STEENIS T. THIEN	Meubelmakers. Firma STEHMAN
Kleedermakerij. TH. L. BURGEMEESTER	Loodgieters. J. BOINCK Firma STEHMAN D. WEENINK	Mandenmakers. VAN TUYL
Parfumerieën. Firma HENDRIKSE	Likveren. L. VAN BOORT	Schilders. N. H. DEKKER A. E. ROMBEEK VAN TRICHT
		Bockhandel. J. H. VAN BUUREN H. LENSCHOEK J. PEKELHARING
		Timmerlieden en Metselaars. GEERS. METZ L. W. E. v. D. TELLAART

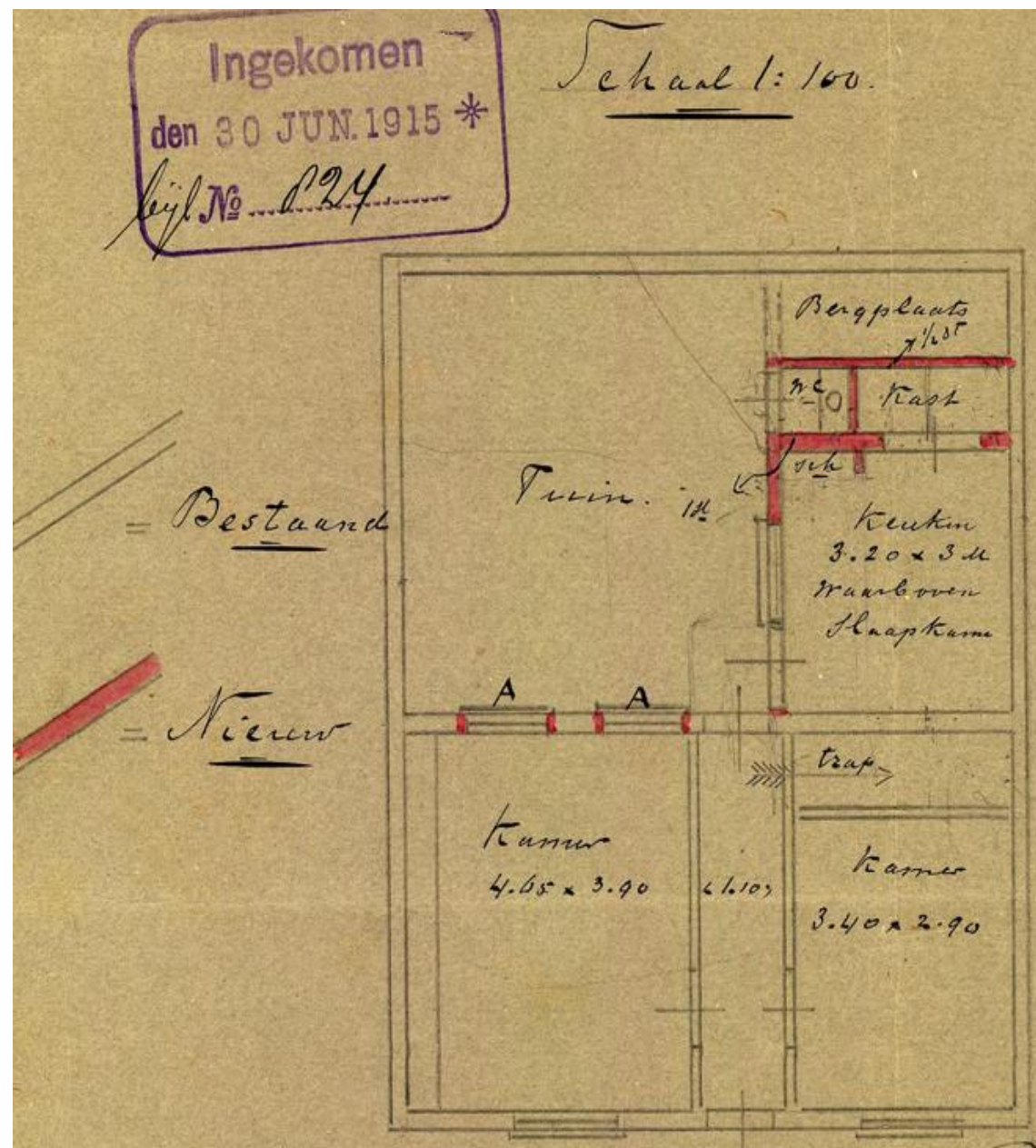
Uitbreiding woning (1915)

keuken en extra slaapkamer

extra ramen in voorkamer
(winkel)?

Bron: bouwvergunning

Enkele weken vóór overlijden
van zoon Andries



Dienstplicht zonen

Andries afgekeurd (gebrek aan gehoor en/of evenwicht)
bron: Lotingsregister Nationale Militie in gemeentearchief

Abraham afgekeurd voor Landstorm
(tuberculose)
bron: keuringsregister Landstorm in
gemeentearchief



- Aron niet te vinden, register ontbreekt in Zaltbommel en Arnhem!

Oorzaken overlijdens kinderen Zaltbommel (1)

Amalia 1912 (21 jr.) Aangifte door gemeentearchitect

Vlgs. statistiek CBS geen zelfdoding

Andries 1915 (28 jr.) Aangifte door agent van politie

Vlgs. statistiek CBS één zelfdoding in 1915

Rouwstoet met Andries (1915)?



Oorzaken overlijdens kinderen Zaltbommel (2)

Paulina 1918 (30 jr.) Aangifte door leden Joodse gemeente
vlgs. statistiek CBS geen zelfdoding.

Dankadvertentie moeder in 1917.

Helaas géén doodsbriefjes
in Zaltbommel!



18 nov. 1919 : verdrinking Esther

— Bij de muziektent werd Donderdagmid-
dag gevonden het lijk van de wed. G. De
ongelukkige, die de laatste maanden zeer
overspannen was, had zich door verdrinking
van het leven beroofd.

- Waarom?
- Vele verliezen?
- Verlies dochter Paulina?
- Ziekte? zelf? dochter Saartje? zoon Abraham?
- Verhuizing eigenaar en dreigende verkoop woning?

Erfenis juffrouw Goudsmit

Kar met hond, inboedel, winkelinventaris etc.

Waarde nalatenschap: fl. 8.000 !

bronnen: notarieel aktes,
memorie van successie

ERFHUIS

Notaris **KALSHOVEN**

te Zalt-Bommel, zal op Donderdag 19
Februari 1920, 's morgens om 10 uur
in het **BONDSHUIS** te Zalt-Bommel.

publiek verkoopen:

om contant geld,

voor de Erven de Wed. Goudsmit,

den geheelen inboedel,

als Tafels, Stoelen, Leunstoelen, Canapé,
Ledikanten, Beddegoed, Lampen, Klok,
Keukengerief, Glas- en Aardewerk, Gor-
dijnen, Toonbank, Karpét enz.

Een groote partij

Manufacturen,

en al hetgeen verder te voorschijn zal
worden gebracht.

Alles voor de verkoop te be-
zichtigen.

Saartje naar Amsterdam

Als 'huishoudster' bij neef in A'dam, overlijdt daar in 1922 (33 jr.)
oorzaak: kanker

bron: Doodsoorzakenregisters van afdeling Statistiek gemeente A'dam

Ondergeteekenden betuigen langs
dezen weg hun welgemeenden
dank aan allen, doch in het bij-
zonder aan den WelEd. Heer Dr.
A. COUVEE, Geneesheer-Direc-
teur, Dr. MEIJER, Arts en het
verplegend personeel van het Ned.
Isr. Ziekenhuis voor de meer dan
uitstekende en menschlevende
behandeling betoond tijdens de
ziekte en het overlijden van onze
Nicht SARA GOUDSMIT.

Fam. STAAL.

A'dam, 13 Aug. 1922. 2061

Abraham naar het Apeldoornsche Bosch

bron: bevolkingsregisters

Met bewindvoering

bron: notariële akte van erfboedel

Overlijdt in 1922 (30 jr.) aan tuberculose

bron: doodsbriefje



Zoon Aron, schoenmaker in Amsterdam

- Zelfstandig schoenmaker
bron: bevolkingsregister en adresboeken
gemeente A'dam
- Trouwt in 1920 (na overlijden moeder)
in 1922 dochter geboren
- In 1930 weduwnaar en hertrouwd
- In 1936 overleden (42 jaar)
geen doodsoorzaak bekend, maar wel advertentie

Heden overleed na een kort-
stondig lijden onze geachte
buurman, de heer
A. GOUDSMIT.
Namens de bureu:
Fam. E. POLAK.
Fam. S. STAD.
Fam. D. HALBERSTADT.
Fam. M. SJOUWERMAN.
Fam. Wed. KAPPER.
Fam. B. SCHELVIS.
Fam. A. BLOG.
Fam. M. SCHELVIS.
Fam. I. BOAS. *6 juli 1936*
Fam. L. VOS:
Fam. PH. HALBERSTADT.
Fam. I. HALBERSTADT.
Fam. H. BRILLESLIJPER.
J. SPRINGER en Verloofde.
J. SCHELVIS.

Kleindochter Esther Goudsmit en stiefmoeder



Nog veel vragen....

- Wat was hier aan de hand?
- Kwam dit vaker voor, in (Joods) Zaltbommel of in hun families?

- Context in (Joods) Zaltbommel rond 1900
- Context in familie
- Verder onderzoek en publicatie(s)



“...Een liefdevolle en bescheiden vrouw
Ester Goudsmit...”



Toegift (niet alleen voor 'Joodse' bronnen)



Artikel met uitgebreide bronvermeldingen

In de volgende Gens Nostra!